

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1942 kl. 4 e. m.

Tredje särskilda utskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 328 angående vissa ytterligare med den fortsatta utbyggnaden av landets försvarskrafter sammanhängande markförvärv jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 maj 1942 dagtecknad proposition, nr 328, vilken överlämnats till tredje särskilda utskottets behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, under fem särskilda punkter föreslagit riksdagen att för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond anvisa fem reservationsanslag för vissa markförvärv.

I anledning av propositionen ha väckts tre motioner, vilka av utskottet upptagas till behandling under de punkter, som av motionerna beröras.

1. Markförvärv för förläggning av Göteborgs luftvärnsskär. Kungl. Maj:t har i förevarande proposition föreslagit riksdagen att till markförvärv för förläggning av Göteborgs luftvärnsskär för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

I anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag ha väckts två motioner, nämligen

en inom första kammaren, nr 275, av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Sven Larsson*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 328 måtte besluta dels att Göteborgs luftvärnsskär förläggas till Kungsbacka, dels ock att till markförvärv för förläggning av Göteborgs luftvärnsskär för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 27,040 kronor, samt

en inom andra kammaren, nr 397, av herr *Andersson* i Mölndal, i vilken hemställts, att riksdagen måtte för sin del uttala, att Göteborgs luftvärnsskär bör förläggas till Mölndal i stället för Bua i Västra Frölunda.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Föredragande departementschefen har i förevarande proposition erinrat om att i propositionen nr 210 angående den fortsatta utbyggnaden och orga-

nisationen av landets försvarskrafter föreslagits, att Göteborgs luftvärnsskär skulle förläggas till Göteborg eller dess omedelbara närhet, samt att i propositionen nr 270 angående vissa kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond äskats ett belopp av 2,000,000 kronor för budgetåret 1942/43 till bestridande av de till 5,080,000 kronor beräknade byggnadskostnaderna för kåren.

Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har därpå efter verkställd undersökning anfört, att luftvärnsskåren syntes böra förläggas till någon av städerna Mölndal, Kungsbacka eller Göteborg.

Fortifikationsstyrelsen har därutinnan framhållit, att invid Göteborg finnes en för förläggning av luftvärnsskåren lämplig plats vid Bua i Västra Frölunda socken. Den sammanlagda beräknade kostnaden för förvärv av ifrågavarande mark, varav huvuddelen, omfattande 48.5 hektar, tillhörde Göteborgs stad, uppginge till 750,000 kronor. Markområdet utgjordes till största delen av värdefull åker och tomtmark. Det erbjöde god grund för byggnader och vägarna till detsamma bleve korta och lätta att framdraga.

Det undersökta området invid Mölndal, beläget vid Eklanda, syntes ur förläggningssynpunkt godtagbart. Områdets areal vore 83.8 hektar, varav 75.74 hektar inom Mölndals stads område. Markområdet utgjordes till största delen av kultiverad åkerjord och tillhörde enskilda personer. Kostnaderna för markförvärvet beräknades belöpa sig till 341,123 kronor.

Invid Kungsbacka finnes, enligt vad fortifikationsstyrelsen vidare anfört, ett markområde, som vore mycket lämpligt för ändamålet. Området utgjorde tillhopa 47.9 hektar, varav Kungsbacka stad ägde den största delen, 23.5 hektar, vilken staden vore beredd att utan ersättning ställa till kronans förfogande. Därjämte vore staden villig att bekosta framdragandet av vatten-, avlopps- och elektriska ledningar med transformatorer till områdets gräns till en beräknad kostnad av 111,400 kronor. För förvärv av den staden icke tillhöriga delen av det föreslagna markområdet erfordrades ett belopp av 27,040 kronor.

Fortifikationsstyrelsen har anfört, att vid en jämförelse mellan de olika alternativen för luftvärnsskårens förläggning Mölndalsalternativet syntes mindre lämpligt. Buaområdet syntes ur olika synpunkter vara det lämpligaste. En förläggning till Kungsbacka skulle emellertid vara ur övnings- med flera synpunkter godtagbar och ur kostnadssynpunkt synnerligen fördelaktig.

Biträdande inspektören för luftvärnsartilleriet har i ärendet uttalat, att en förläggning av luftvärnsskåren till Göteborg måste anses äga företräde framför Kungsbackaalternativet ur allmän försvarsberedskapssynpunkt. Jämväl ur övnings- och förvaltningssynpunkt borde Göteborg givas försteg framför Kungsbacka.

Departementschefen har anfört, att han, även om vissa skäl talade för en förläggning av luftvärnsskåren till Kungsbacka, likväl särskilt i betraktande av biträdande inspektörens för luftvärnsartilleriet förord för Göteborg funnit sig böra föreslå, att kåren skulle förläggas till Bua invid Göteborg. Det av fortifikationsstyrelsen för erforderliga markförvärv m. m. beräknade beloppet,

750,000 kronor, överstege visserligen med 100,000 kronor det av 1941 års försvarsutredning för ändamålet beräknade men syntes med hänsyn till föreliggande omständigheter kunna godtagas. Vissa erforderliga avtalsuppgörelser hade ännu icke kunnat föras fram till definitiva avtalsförslag. Detta förhållande syntes dock icke böra hindra, att frågan om anvisande av erforderliga medel för markförvärv redan nu underställdes riksdagens prövning. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles fatta beslut rörande godkännande av avtal med Göteborgs stad och övriga av det ifrågasatta markförvärvet intresserade parter i huvudsaklig överensstämmelse med fortifikationsstyrelsens förslag.

Utskottet, som på ort och ställe studerat de olika föreslagna förläggningsalternativen för Göteborgs luftvärnsskår, har i likhet med departementschefen kommit till den uppfattningen, att Mölndalsalternativet är mindre lämpligt än de båda övriga. Vid en jämförelse mellan Bua- och Kungsbackaalternativen har utskottet funnit dessa i flertalet hänseenden tämligen likvärdiga. Det förstnämnda måste dock ur beredskapssynpunkt tillmätas ett bestämt företräde, medan det sistnämnda åter ställer sig ekonomiskt avsevärt fördelaktigare. För egen del har utskottet funnit sig böra tillägga det militära beredskapskravet avgörande betydelse och anser sig därför böra i likhet med departementschefen lämna sitt förord åt Buaalternativet. Utskottet tillstyrker jämväl, att för förvärv av ifrågavarande markområde anvisas ett reservationsanslag av 750,000 kronor. Emellertid kan utskottet icke undgå att finna de i propositionen angivna kostnaderna för markförvärvet anmärkningsvärt höga, och utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t vid de fortsatta underhandlingarna med Göteborgs stad i möjligaste mån söker nedbringa desamma.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen — med avslag å motionerna I: 275 och II: 397 — må till *Markförvärv för förläggning av Göteborgs luftvärnsskår* för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

2. Markförvärv för Gotlands kustartilleriförsvär och Gotlands kustartillerikår. 3. Sjukhuslokaler för Gotlands kustartilleriförsvär och Gotlands kustartillerikår. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, anvisa

dels till markförvärv för Gotlands kustartilleriförsvär och Gotlands kustartillerikår ett reservationsanslag av 77,000 kronor,

dels ock till sjukhuslokaler för Gotlands kustartilleriförsvär och Gotlands kustartillerikår ett reservationsanslag av 290,000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att vissa markförvärv vore erforderliga dels för anläggande av en skjutbana på betryggande avstånd från kasernområdet, dels för framdragande av huvudvattenledning till Gotlands kustartilleri-

Utskottet.

kårs kasernetablisement, dels för ett flertal byggnader för kåren, dels slutligen för vinnande av en mycket välbehövlig utvidgning av kårens övningsterräng. Kostnaderna härför beräknades till 100,000 kronor, däri inberäknat kostnader för expropriation, avstyckning m. m. Med hänsyn till att av tidigare beviljade anslag till uppförande av förrådsbyggnader m. m. i Fårösund ett belopp av 23,000 kronor kunde tagas i anspråk för ifrågavarande markförvärv, kunde det anslag som nu borde ställas till förfogande minskas till 77,000 kronor. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga dispositionsbestämmelser, därvid Kungl. Maj:t borde vara oförhindrad att om och i den mån så påkallades medgiva annan avgränsning av markförvärven än de i propositionen förutsatta.

Departementschefen har vidare anfört, att han vid anmälan av propositionen nr 270 förklarat sig i allt väsentligt kunna biträda ett av 1940 års militära byggnadsutredning framlagt förslag om anordnande av vissa sjukhuslokaler för försvarsväsendets olika truppförband och formationer på Gotland. Då emellertid vid nämnda propositions avlåtande utredning pågått om de markförvärv, som skulle bli erforderliga vid ett genomförande av förslaget, till den del de belöpte på marinförvaltningens delfond, hade departementschefen föreslagit, att i avbidan på utredningens slutförande medel icke skulle äskas för uppförande av sjukhusbyggnad för Gotlands kustartillerikår utan endast för de byggnadsföretag, som belöpte å arméförvaltningens delfond. Då mark för omförmälda sjukhusändamål komme att bli disponibel vid bifall till i förevarande proposition framlagt förslag rörande markförvärv för Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår, förordade departementschefen nu, att för budgetåret 1942/43 skulle anvisas de medel — 290,000 kronor — som, i enlighet med vad i propositionen nr 270 anförts, erfordrades för ordnandet av de marina sjukhusfrågorna på Gotland.

Utskottet.

Med tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, må anvisa

dels till Markförvärv för Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår ett reservationsanslag av 77,000 kronor,

dels ock till Sjukhuslokaler för Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår ett reservationsanslag av 290,000 kronor.

4. Markförvärv för Hallands flygflottilj. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att till markförvärv för Hallands flygflottilj för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 630,000 kronor.

I anledning av detta förslag har inom andra kammaren väckts en motion, nr 408, i vilken herr *Pettersson* i Dahl hemställt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte uttala det önskemålet, att innan Kungl. Maj:t fattar beslut rörande

förläggningen av Hallands flygflottilj till plats invid Halmstad, vissa i motionen framförda alternativ för förläggningsplatsen måtte noggrant undersökas.

I fråga om de skäl, som motionären anfört till stöd för sitt yrkande, torde få hänvisas till motionen.

I propositionen nr 210 har föreslagits, att flygvapenorganisationen skall utökas med en tung bombflottilj, förlagd till Halmstad och benämnd Hallands flygflottilj, varefter Kungl. Maj:t i propositionen nr 270 framlagt förslag om anvisande av tillhoppa 1,670,000 kronor för flygfälts- och nybyggnadsarbeten vid nämnda flottilj intill utgången av nästa budgetår. I sistnämnda proposition har anförts, att anvisande av medel för markförvärv för det dåvarande icke borde föreslås och att slutlig ståndpunkt om val av förläggningsplats icke borde fattas, förrän viss enligt beslut av Kungl. Maj:t igångsatt utredning avslutats.

Flygförvaltningen har sedermera till Kungl. Maj:t inkommit med berörda utredning. Enligt denna skulle för markförvärv för ifrågavarande flygflottilj erfordras ett belopp av omkring 631,000 kronor.

Departementschefen har i förevarande proposition framhållit, att enligt vad utredningen gäve vid handen ett gott flygfält och en god förläggning kunde erhållas för Hallands flygflottilj vid ett genomförande av flygförvaltningens berörda förslag. Emellertid avveke detta förslag från vad som tidigare förutsatts därutinnan, att försvarsutredningen vid sina beräkningar av markkostnaderna enligt inhämtad uppgift tänkt sig ett fält av större omfattning än det av flygförvaltningen nu föreslagna och dessutom räknat med att staden tillhörig mark skulle överlätas utan kostnad för kronan. Den nu föreliggande utredningen utvisade, att staden i ersättning betingade sig ett belopp av 155,903 kronor och att dessutom förslagets genomförande medförde, att ett med statsbidrag anlagt civilt flygfält komme att utläggas till tomtmark till förfång för civilflyget och en i Halmstad belägen flygindustriplanläggning. Flygflottiljen komme slutligen att förläggas i närheten av Halmstads lasarett, som därigenom skulle tillskyndas vissa olägenheter, vilka emellertid genom särskilda anordningar med avseende på flottiljens verksamhet i varje fall kunde reduceras högst avsevärt. Departementschefen vore därför icke beredd att utan vidare tillstyrka flygförvaltningens förslag. Möjligheterna att med Halmstads stad träffa annan och för det allmänna lämpligare uppgörelse borde ytterligare skyndsamt undersökas. Vid denna undersökning borde även prövas, huruvida en förflyttning av flottiljen till annan plats invid Halmstad erbjöde fördelar och vore möjlig att genomföra utan olägenhet för försvarsväsendet. Kungl. Maj:t borde få träffa det avgörande, vartill en ytterligare granskning av denna förläggningsfråga gäve anledning. Skulle det därvid visa sig, att en förläggning av flottiljen till annan plats än Halmstad eller dess närhet vore att förorda, borde emellertid frågan ånyo underställas riksdagen. I brist på säkrare bedömningsgrunder föresloge departementschefen därför, att ett belopp av i avrundat tal 630,000 kronor anvisades för budgetåret 1942/43 för ifrågavarande ändamål. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att — därest ej av nyss anfört skäl frågan prövades böra ånyo underställas riksdagen —

träffa avgörande rörande dispositionen av detta belopp eller den del därav, som kunde komma att erfordras.

Utskottet.

Utskottet har i sitt utlåtande nr 2, i anledning av propositionen nr 210 m. m., lämnat utan erinran vad i nu föreliggande proposition anförts rörande en fortsatt prövning av denna förlägningsfråga. Icke heller i övriga hänseenden finner utskottet anledning till erinran mot vad i förevarande proposition anförts rörande förläggningen av Hallands flygflottilj och därmed sammanhängande frågor om markförvärv. Utskottet förutsätter, att de i motionen II: 408 omförmälda alternativen för förlägningsplats närmare undersökas, därest desamma av vederbörande myndigheter anses kunna komma ifråga.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1:o) att riksdagen må till *Markförvärv för Hallands flygflottilj* för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 630,000 kronor; samt

2:o) att motionen II: 408, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet i det föregående anfört, må av riksdagen lämnas utan åtgärd.

5. Markförvärv för Skånska flygflottiljen m. m. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen, att till markförvärv för Skånska flygflottiljen m. m. för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 1,800,000 kronor.

I propositionen nr 210 har föredragande departementschefen anslutit sig till den åsikten, att Tionde flygflottiljen borde flyttas från sin nuvarande provisoriska förläggning i Malmö till annan plats, varvid emellertid framhållits, att spörsmålet syntes kräva ytterligare överväganden.

Efter av flygförvaltningen verkställd utredning har departementschefen nu i förevarande proposition förordat, att Tionde flygflottiljen skall förläggas till Barkåkra invid Ängelholm samt att densamma skall benämnas Skånska flygflottiljen. Departementschefen har ifrågasatt en begränsning av förlägningsområdet i förhållande till vad flygförvaltningen föreslagit men har i överensstämmelse med flygförvaltningens förslag beräknat kostnaderna för markförvärv för flottiljen till 1,400,000 kronor, varvid förutsatts, att därav skulle kunna bestridas även kostnader för avstyckning och lagfart m. m. Frågan om en begränsning av förlägningsområdet syntes böra i vanlig ordning bedömas av Kungl. Maj:t. För flygfältsarbeten för ifrågavarande flottilj borde i enlighet med av flygförvaltningen avgivet förslag beräknas 400,000 kronor för nästa budgetår. Av detta belopp borde dock ställas till förfogande allenast så stor del, som prövades vara för ändamålet erforderlig.

Utskottet.

Utskottet har i sitt utlåtande nr 2, i anledning av propositionen nr 210 m. m., anslutit sig till förslaget om förläggning av Tionde flygflottiljen till

Ängelholm (Barkåkra) samt om ändring av flottiljens benämning till Skånska flygflottiljen. Vad i förevarande proposition anförts rörande flottiljens förläggning och därmed sammanhängande frågor om markförvärv och flygfältsarbeten föranleder icke till erinran från utskottets sida.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Markförvärv för Skånska flygflottiljen m. m.* för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 1,800,000 kronor.

Stockholm den 15 juni 1942.

På tredje särskilda utskottets vägnar:

ALGOT TÖRNKVIST.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit:

från första kammaren: herrar *Andrén, Gränebo, Lindström, von Heland, Holmström, Nils Elousson, Gustaf Iwar Anderson, Gillström, Ekströmer* och *Knut Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Lindberg* i Umeå, *Bergvall, Bergström, Lindholm* och *Andersson* i Vigelsbo, fröken *Nygren*, herr *Thorell*, fru *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Umeå, *Norup* och *Nilsson* i Göingegården.

Reservationer till punkt 1:

1:o) av herrar *Gränebo, von Heland, Holmström, Ekströmer, Andersson* i Vigelsbo, *Thorell, Norup* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

Utskottet — — — (= utskottet) — — — båda övriga. Vid en jämförelse mellan Bua- och Kungsbackaalternativen har utskottet funnit dessa i flera hänseenden tämligen likvärdiga. Till förmån för Kungsbackaalternativet talar emellertid, utom den väsentliga prisskillnaden ifråga om markförvärv, att denna mark synes bättre lämpad för bebyggelse av ifrågavarande slag, att i förläggningens omedelbara närhet finnes en väl anlagd idrottsplats med tennishall för idrott inomhus, att markområdet utan större kostnader kan medgiva en sannolikt behövlig utvidgning, att avståndet till den ifrågasatta skjutplatsen är cirka 2 mil kortare än i Buaalternativet och att förläggningen faller inom en billigare dyrortsgruppering än Buaalternativet, vilket avsevärt minskar såväl byggnadskostnaderna som de årliga kostnaderna.

Visserligen kan Buaalternativet ur viss beredskapssynpunkt anses äga något företräde, men då beredskapen ifråga om Göteborgs luftförsvar i annan ordning synes fullt tillfredsställande, och avståndsskillnaden från Göteborgs

centrum emellan de båda alternativen icke är större än cirka 18 kilometer, har utskottet ansett, att den obetydligt bättre beredskapen vid Buaalternativet icke kan motivera att detta alternativ godtages, då Kungsbackaalternativet, förutom ovan angivna fördelar, komme att ställa sig så väsentligt billigare än det förra, att en besparing av cirka 700,000 kronor kan påräknas.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då fortifikationsstyrelsen funnit Kungsbackaförläggningen mycket lämplig och de militära myndigheterna i övrigt icke haft något att erinra mot densamma, hemställer utskottet,

A. att riksdagen — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag i denna del samt med bifall till motionen I: 275 — må till *Markförvärv för förläggning av Göteborgs luftvärnsskår* för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett reservationsanslag av 27,040 kronor;

B. att motionen II: 397 måtte avslås.

2:o) av herr *Törnkvist*.